

EUROPOS KOMISIJA

Briuselis, 2011.6.8
KOM(2011) 326 galutinis

2011/0154 (COD)

Pasiūlymas

EUROPOS PARLAMENTO IR TARYBOS DIREKTYVA

**dėl teisės turėti advokatą vykstant baudžiamajam procesui ir teisės susisiekti po
sulaikymo**

{SEK(2011) 686 galutinis}
{SEK(2011) 687 galutinis}

AIŠKINAMASIS MEMORANDUMAS

1. ĮVADAS

1. Šiuo Europos Parlamento ir Tarybos direktyvos pasiūlymu siekiama nustatyti bendrus minimalius įtariamųjų ir kaltinamųjų baudžiamajame procese teisių standartus visoje Europos Sąjungoje, kad minėtiems asmenims būtų suteikta teisė turėti advokatą ir po suėmimo susisiekti su trečiuoju asmeniu, pvz., giminaičiu, darbdaviu arba konsuline įstaiga. Šis pasiūlymas yra dar viena priemonė, nustatyta 2009 m. lapkričio 30 d. Tarybos rezoliucijoje dėl Veiksmų plano, skirto įtariamųjų ar kaltinamųjų baudžiamuosiuose procesuose procesinėms teisėms stiprinti, pridėto prie 2010 m. gruodžio 10–11 d. Europos Vadovų Tarybos patvirtintos Stokholmo programos. Veiksmų plane Komisija raginama teikti pasiūlymus palaipsniui. Todėl šis pasiūlymas turėtų būti laikomas išsamaus teisės aktų paketo, kuris bus pateiktas per ateinančius kelerius metus ir kuriuo bus užtikrintos būtiniausios procesinės teisės baudžiamajame procese Europos Sąjungoje, dalimi. Dėl teisinės pagalbos, kuri veiksmų plane susieta su teise turėti advokatą, ypatumų ir sudėtingumo reikia teikti atskirą pasiūlymą.
2. Pirmą priemonę yra 2010 m. spalio 20 d. Direktyva 2010/64/ES dėl teisės į vertimą žodžiu ir raštu¹.
3. Dėl antros priemonės šiuo metu vyksta derybos Komisijos pasiūlymo pagrindu²; tai bus direktyva dėl teisės į informaciją, kuria bus nustatytos minimalios taisyklės dėl teisės gauti informaciją apie savo teises ir kaltinimus ir dėl teisės susipažinti su bylos medžiaga.
4. Šiuo pasiūlymu, kaip ir dviem pirmesnėmis priemonėmis, siekiama pagerinti įtariamųjų ir kaltinamųjų teises. Bendri šių teisių minimalūs standartai turėtų sustiprinti teisminių institucijų tarpusavio pasitikėjimą ir palengvinti tarpusavio pripažinimo principo taikymą. Siekiant pagerinti teisminį bendradarbiavimą ES būtina tam tikru laipsniu suderinti valstybių narių teisės aktus.
5. Pasiūlymas grindžiamas Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo (SESV) 82 straipsnio 2 dalimi. Tame straipsnyje nustatyta, kad „Europos Parlamentas ir Taryba, priimdami direktyvas pagal įprastą teisėkūros procedūrą, gali nustatyti tokias minimalias taisykles, kokių reikia nuosprendžių ir teismo sprendimų tarpusavio pripažinimui bei policijos ir teisminiam bendradarbiavimui tarpvalstybinio pobūdžio baudžiamosiose bylose palengvinti. Šiose minimaliose taisyklėse atsižvelgiama į skirtingas valstybių narių teises tradicijas ir sistemas.

¹ OL L 280, 2010 10 26, p. 1.

² COM (2010) 392, 2010 7 20.

Jos yra susijusios su:

a) valstybių narių tarpusavio įrodymų leistinumu;

b) asmenų teisėmis baudžiamajame procese;

c) nusikaltimų aukų teisėmis;

d)[...].“

6. Europos Sąjungos pagrindinių teisių chartijos (toliau – Chartija) 47 straipsnyje įtvirtinta teisė į teisingą bylos nagrinėjimą. 48 straipsniu užtikrinamos teisės į gynybą, o jo turinys ir apimtis atitinka Europos žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos (EŽTK)³ 6 straipsnio 3 dalyje numatytas teises. EŽTK 6 straipsnio 3 dalies b punkte nustatyta, kad kiekvienas asmuo, kaltinamas padaręs nusikalstamą veiką turi teisę „turėti pakankamai laiko ir galimybių pasirengti savo gynybai“, o 6 straipsnio 3 dalies c punkte įtvirtinta teisė „gintis pačiam arba per savo paties pasirinktą gynėją“. Tarptautinio pilietinių ir politinių teisių pakto (toliau – TPPTP)⁴ 14 straipsnio 3 dalyje įtvirtintos panašios nuostatos. Teisė turėti advokatą ir teisė susisiekti po suėmimo yra formalios garantijos, užkertančios kelią netinkamam elgesiui, ir taip apsaugančios nuo galimo EŽTK 3 straipsnio nesilaikymo (draudimas netinkamai elgtis su žmonėmis). Teisė susisiekti po suėmimo stiprinama EŽTK 8 straipsnyje įtvirtinta teisė į privataus ir šeimos gyvenimo gerbimą. 1963 m. Vienos konvencijoje dėl konsulinių santykių (toliau – VKKS)⁵ nustatyta, kad sulaikius arba suėmus užsienio pilietį, šis turi teisę prašyti, kad apie jo suėmimą būtų pranešta jo konsulatui, ir būti lankomas konsulinių darbuotojų.
7. Kad pagrįstų šį pasiūlymą, Komisija atliko poveikio vertinimą. Su poveikio vertinimo ataskaita galima susipažinti šiuo adresu <http://ec.europa.eu/governance...>

2. BENDROSIOS APLINKYBĖS

8. Europos Sąjungos sutarties (toliau – ESS) 6 straipsnio 3 dalyje nustatyta, kad pagrindinės teisės, kurias garantuoja EŽTK ir kurios kyla iš valstybės narės bendrų konstitucinių tradicijų, sudaro ES teisės bendruosius principus. ESS 6 straipsnio 1 dalyje nustatyta, kad Europos Sąjunga pripažįsta 2000 m. gruodžio 7 d. Europos Sąjungos pagrindinių teisių chartijoje, patikslintoje 2007 m. gruodžio 12 d. Strasbūre⁶, išdėstytas teises, laisves ir principus; chartija turi tokią pat teisinę galią kaip SESV ir ESS. Chartija skirta ES institucijoms ir valstybės narėms, kai jos įgyvendina ES teisę, pavyzdžiui, Europos Sąjungos teismo bendradarbiavimo baudžiamosiose bylose srityje.

³ OL C 303, 2007 12 14, p. 30. Su Pagrindinių teisių chartija susiję išaiškinimai.

⁴ JT Tarptautinių sutarčių sąvadas Nr. 999, p. 171. TPPTP yra tarptautinė pilietinių ir politinių teisių konvencija, pateikta pasirašyti 1966 m. gruodžio 16 d. Jungtinių Tautų Generalinės Asamblėjos rezoliucija; ją ratifikavo – ir taip tarptautinėje teisėje suteikė privalomąją galią – visos ES valstybės narės.

⁵ Jungtinių Tautų Tarptautinių sutarčių sąvadas Nr. 596, p. 261.

⁶ OL C 303, 2007 12 14, p. 1.

9. 2004 m. Komisija pateikė išsamų teisės akto dėl tam tikrų svarbiausių kaltinamųjų teisių baudžiamajame procese pasiūlymą⁷. Taryba pasiūlymo nepriėmė.
10. 2009 m. lapkričio 30 d. Teisingumo taryba priėmė Veiksmų planą, skirtą įtariamųjų ar kaltinamųjų baudžiamuosiuose procesuose procesinėms teisėms stiprinti⁸, kuriame raginama palaipsniui priimti priemones dėl tam tikrų pagrindinių procesinių teisių, o Komisija raginama pateikti atitinkamus pasiūlymus. Taryba tuo metu pripažino, kad Europos lygmeniu nebuvo dėta pakankamai pastangų pagrindinėms asmens teisėms baudžiamajame procese užtikrinti. Visišką ES teisės aktų naudą bus galima pajusti tik visas priemones perkėlus į nacionalinę teisę. Veiksmų plano trečia ir ketvirta priemonė susijusi su teise turėti advokatą ir teise susisiekti su trečiuoju asmeniu, pvz., giminaičiu, darbdaviu arba konsuline įstaiga.
11. 2009 m. gruodžio 10–11 d. posėdžiavusi Europos Vadovų Taryba priėmė Stokholmo programą⁹, kurioje dar kartą patvirtinta, kad svarbu gerbti asmens teises baudžiamajame procese, nes jos yra pagrindinė Europos Sąjungos vertybė ir svarbi valstybių narių tarpusavio pasitikėjimo ir visuomenės pasitikėjimo Europos Sąjungoje dalis. Pagrindinių asmens teisių apsauga taip pat padės pašalinti laisvo judėjimo kliūtis. Stokholmo programoje nurodoma, kad veiksmų planas yra neatsiejama daugiametės programos dalis, o Komisija raginama pateikti atitinkamus pasiūlymus, kad veiksmų planą būtų galima greitai įgyvendinti.

3. TEISĖ TURĖTI ADVOKATĄ PAGAL CHARTIJĄ IR EŽTK

12. Chartijos 6 straipsnyje „Teisė į laisvę ir saugumą“ nustatyta:

„Kiekvienas žmogus turi teisę į laisvę ir saugumą.“

Chartijos 47 straipsnyje „Teisė į veiksmingą teisinę gynybą ir teisingą bylos nagrinėjimą“ nustatyta:

„(...) Kiekvienas asmuo turi teisę, kad jo bylą per kiek įmanoma trumpesnę laiką viešai ir teisingai išnagrinėtų pagal įstatymą įsteigtas nepriklausomas ir nešališkas teismas. Kiekvienas asmuo turi turėti galimybę gauti teisinę pagalbą, būti ginamas ir atstovaujamas (...).“

Chartijos 48 straipsnyje „Nekaltumo prezumpcija ir teisė į gynybą“ nustatyta:

„2. Kiekvienam, kuris kaltinamas padaręs nusikaltimą, užtikrinama teisė į gynybą.“

Chartija savo taikymo srityje užtikrina ir atspindi atitinkamas EŽTK įtvirtintas teises.

6 straipsnyje „Teisė į teisingą bylos nagrinėjimą“ nustatyta:

„3. Kiekvienas kaltinamas nusikaltimo padarymu asmuo turi mažiausiai šias teises:

b) turėti pakankamai laiko ir galimybių pasirengti savo gynybai;

⁷ COM (2004) 328, 2004 4 28.

⁸ OL C 295, 2009 12 4, p. 1.

⁹ OL C 115, 2010 5 4.

c) gintis pats arba padedamas savo paties pasirinkto gynėjo (...).“

13. Įvairiuose Europos Žmogaus Teisių Teismo (EŽTT) sprendimuose išaiškinta šių nuostatų taikymo sritis. Teismas ne kartą konstatavo, kad 6 straipsnis taikomas baudžiamosios bylos ikiteisminio tyrimo etapui¹⁰, o advokato pagalba įtariamajam turi būti pasiūlyta nuo pat pirmos policijos apklausos¹¹ ir iš karto po laisvės apribojimo nepriklausomai nuo apklausų¹². Be to, teismas nusprendė, kad šios garantijos taip pat turi būti taikomos liudytojams, kai jie iš tikrųjų yra įtariamai padarę nusikalstamą veiką, kadangi oficialus asmens statusas neturi reikšmės¹³. Sprendime *Panovits*¹⁴ EŽTT nustatė, kad pažeistas 6 straipsnis, nes įtariamojo parodymai, duoti be advokato, buvo panaudoti apkaltinamajam nuosprendžiui priimti, nors tai nebuvo vieninteliai turėti įrodymai. Teismas nustatė, kad gynėjo nedalyvavimas pareiškėjo apklausoje yra teisės į gynybą apribojimas, jeigu nėra imperatyvių priežasčių, nedarančių poveikio bendram proceso teisingumui¹⁵. Skundų dėl teisės turėti advokatą per pastaruosius kelerius metus nuolat daugėjo. Jeigu EŽTT praktika nebus tinkamai įgyvendinama, valstybėms narėms gal tekti patirti didelių išlaidų, susijusių su bylas laimėjusiems pareiškėjams Teismo priteistu žalos atlyginimu¹⁶.
14. Laikantis procesinių teisių veiksmų plane numatyto pavedimo, šia direktyva ES lygiu nustatomi minimalūs įtariamųjų ir kaltinamųjų teisės turėti advokatą reikalavimai. Taip ja skatinama taikyti Pagrindinių teisių chartiją, ypač jos 6, 47 ir 48 straipsnius, remiantis EŽTK 6 straipsniu, kaip jį išaiškino EŽTT.

4. TEISĖ SUSISIEKTI PO SULAIKymo

15. Įtariamasis arba kaltinamasis, kurio laisvė apribota, turėtų turėti galimybę po sulaikymo susisiekti bent su vienu jo nurodytu asmeniu, pvz., šeimos nariu arba darbdaviu. Valstybės narės taip pat turėtų užtikrinti, kad nusikalstama veika įtariamo arba kaltinamo vaiko atstovai pagal įstatymą būtų kuo greičiau informuoti, kad vaikas suimtas ir kokios yra vaiko suėmimo priežastys, nebent tai prieštarautų vaiko interesams. Nukrypti nuo šios teisės galima tik labai išskirtinėmis aplinkybėmis.
16. Jeigu suimtas asmuo nėra tos valstybės pilietis, turėtų būti informuojamos to asmens pilietybės valstybės konsulinės įstaigos. Įtariamai ir kaltinami užsieniečiai priklauso lengvai nustatomi pažeidžiamai grupei ir jiems kartais reikia papildomos apsaugos, kuri, pvz., siūloma pagal 1963 m. Vienos konvenciją dėl konsulinių santykių (toliau – VKKS), kurioje nustatyta, kad sulaikius arba suėmus užsienio pilietį, jis turi teisę prašyti, kad apie jo suėmimą būtų pranešta jo konsulatui, ir būti lankomas konsulinių darbuotojų.

¹⁰ 2008 m. lapkričio 27 d. sprendimas *Salduz prieš Turkiją*, peticija Nr. 36391/02, 50 punktas.

¹¹ *Ibidem*, 52 punktas.

¹² 2010 m. sausio 13 d. sprendimas *Dayanan prieš Turkiją*, peticija Nr. 7377/02, 32 punktas.

¹³ 2010 m. spalio 14 d. sprendimas *Brusco prieš Prancūziją*, peticija Nr. 1466/07, 47 punktas.

¹⁴ 2008 m. gruodžio 11 d. sprendimas *Panovits prieš Kiprą*, peticija Nr. 4268/04, 73–76 punktai.

¹⁵ *Ibidem*, 66 punktas.

¹⁶ Plg. prie šio pasiūlymo pridėtą poveikio vertinimo, minimo 7 punkte, p. 12.

5 SPECIALIOSIOS NUOSTATOS

1 straipsnis. Tikslas

17. Direktyvos tikslas – nustatyti taisykles, reglamentuojančias įtariamųjų, kaltinamųjų ir asmenų, dėl kurių išduotas Europos arešto orderis, teisę turėti advokatą prieš juos pradėtame baudžiamajame procese, ir taisykles, reglamentuojančias įtariamųjų ir kaltinamųjų, kurių laisvė apribota, teisę po sulaikymo susisiekti su trečiuoju asmeniu.

2 Straipsnis. Taikymo sritis

18. Direktyva taikoma nuo momento, kai valstybės narės kompetentingos institucijos oficialiu pranešimu ar kitaip informuoja asmenį, kad jis įtariamasis arba kaltinamas padaręs nusikalstamą veiką, iki proceso pabaigos (įskaitant apeliacinį procesą). Į taikymo sritį aiškiai įtrauktos Europos arešto orderio (EAO)¹⁷ vykdymo procedūros. Direktyvoje nustatyta, kad Chartijos 47 ir 48 straipsniuose ir EŽTK 5 ir 6 straipsniuose įtvirtintos procesinės garantijos taikomos perdavimo procedūroms pagal Europos arešto orderį.

3 straipsnis. Teisė turėti advokatą vykstant baudžiamajam procesui

20. Šiame straipsnyje nustatytas bendras principas, kad vykstant baudžiamajam procesui visiems įtariamiesiems ir kaltinamiesiems turėtų būti suteikta teisė turėti advokatą kuo greičiau, laiku ir taip, kad jie galėtų pasinaudoti savo teisėmis į gynybą. Teisė turėti advokatą vėliausiai turi būti suteikiama apribojus asmens laisvę – kuo greičiau atsižvelgiant į kiekvienos bylos aplinkybes. Neatsižvelgiant į laisvės apribojimą, teisė turėti advokatą turi būti suteikta apklausos metu. Ji taip pat turi būti sudaroma atliekant procesinius arba įrodymų rinkimo veiksmus, kuriuose privalo arba turi teisę dalyvauti įtariamasis arba kaltinamasis, išskyrus atvejus, kai rinkini įrodymai gali būti pakeisti, pašalinti arba sunaikinti per laiką iki advokato atvykimo. Tai atitinka EŽTT praktiką, kurioje nustatyta, kad įtariamajam privaloma pasiūlyti advokato pagalbą „nuo pat pirmos policijos apklausos“ ir kai tik jo laisvė apribojama, neatsižvelgiant į apklausas.

4 straipsnis. Teisės turėti advokatą turinys

21. Šiame straipsnyje nustatyti veiksmai, kuriuos turi galėti atlikti kaltinamajam arba įtariamajam atstovaujantis advokatas, kad užtikrintų veiksmingą teisių į gynybą įgyvendinimą, įskaitant tinkamos trukmės ir dažnumo susitikimus su įtariamuoju arba kaltinamuoju, užtikrinant veiksmingą teisių į gynybą įgyvendinimą, dalyvavimą visose apklausose arba posėdžiuose, išskyrus pirmiau paminėtą atvejį, kai uždelsus gali nebelikti įrodymų, dalyvavimą tyrimo arba įrodymų rinkimo veiksmuose, kuriuose pagal nacionalinę teisę privalo dalyvauti įtariamasis arba kaltinamasis arba tai jam aiškiai leidžiama, ir lankymąsi suėmimo vietoje siekiant įvertinti suėmimo sąlygas. Šio straipsnio nuostatos pagrįstos daugeliu EŽTT sprendimų, kuriuose ne kartą pabrėžta, kad teisės į gynybą įgyvendinimas turi būti veiksmingas, ir nurodomi

¹⁷ 2002 m. birželio 13 d. Tarybos pagrindų sprendimas 2002/584/TVR dėl Europos arešto orderio ir perdavimo tarp valstybių narių tvarkos (OL L 190, 2002 7 18, p. 1).

veiksmai¹⁸, kuriuos turi būti leidžiama atlikti įtariamajam arba kaltinamajam atstovaujančiam advokatui.

5 straipsnis. Teisė susisiekti po sulaikymo

22. Šiame straipsnyje nustatyta asmenų, kurių laisvė apribota, teisė baudžiamajame procese kuo greičiau po sulaikymo susisiekti su vienu jų nurodytu asmeniu, kuris greičiausiai bus giminaitis arba darbdavys, ir informuoti jį apie suėmimą. Vaikų, kurių laisvė apribota, atstovams pagal įstatymą turi būti kuo greičiau pranešama apie vaiko suėmimą ir jo priežastis, nebent tai prieštarautų vaiko interesams. Jeigu susisiekti su suimto asmens nurodytu asmeniu nepavyksta ir nepavyksta jam pranešti apie suėmimą nepaisant visų pastangų tai padaryti (pvz., jeigu nurodytas asmuo neatsako į telefono skambutį), suimtam asmeniui pranešama, kad nurodyto asmens informuoti nepavyko. Visos pasekmės sprendžiamos nacionalinės teisės priemonėmis. Nukrypti nuo šios teisės galima tik išimtinėmis aplinkybėmis, nustatytomis 8 straipsnyje. Šio straipsnio nuostatos pagrįstos Europos Komisijos raginimu siekti, kad Europos teisingumo sistema labiau atitiktų vaiko interesus¹⁹, Europos komiteto prieš kankinimą ne kartą išreikšta nuomone, kad teisė pranešti apie suėmimą yra svarbi garantija, apsauganti nuo netinkamo elgesio, ir Europos Tarybos Ministrų komiteto gairių dėl vaiko interesus atitinkančio teisingumo nuostatomis²⁰.

6 straipsnis. Teisė susisiekti su konsulinėmis arba diplomatinėmis įstaigomis

23. Šiuo straipsniu patvirtinama teisė susisiekti su konsulinėmis įstaigomis. Pagal jį valstybėms narėms tenka pareiga užtikrinti, kad visiems sulaikytiems užsieniečiams būtų suteikta galimybė, kad apie jų suėmimą būtų pranešta jų pilietybės valstybės konsulinėms įstaigoms, jeigu jie to pageidauja. Nukrypti nuo šios teisės galima tik išimtinėmis aplinkybėmis, nustatytomis 8 straipsnyje.

7 straipsnis. Konfidencialumas

24. Teisės į gynybą saugomos nustatant pareigą užtikrinti, kad visas įtariamojo arba kaltinamojo ir jo advokato bendravimas (kokia bebūtų jo forma) būtų visiškai konfidencialus; išimties netaikomos. EŽTT nurodė, kad vienas iš pagrindinių veiksnių, lemiančių veiksmingą advokato atstovavimą kliento interesams, – tai informacijos, kuria jie keičiasi, konfidencialumo apsaugos principas. Jis konstatavo, kad konfidencialus bendravimas su advokatu EŽTK saugomas kaip svarbi asmens teisės į gynybą garantija²¹.

8 straipsnis. Leidžiančios nukrypti nuostatos

25. Dėl šioje direktyvoje įtvirtintų teisių svarbos būtų galima manyti, kad valstybės narės iš esmės negali taikyti leidžiančių nukrypti nuostatų. Tačiau pagal EŽTT praktiką pradiniuose baudžiamąjo proceso etapuose leidžiama ribotai nukrypti nuo 3

¹⁸ 2010 m. sausio 13 d. sprendimas *Dayanan prieš Turkiją*, peticija Nr. 7377/03, 32 punktas.

¹⁹ Komisijos komunikatas „ES vaiko teisių darbotvarkė“, COM(2011) 60, 2011 2 15.

²⁰ 2010 m. spalio 17 d. Europos Tarybos gairės dėl vaiko interesus atitinkančio teisingumo.

²¹ 2007 m. kovo 13 d. sprendimas *Castravet prieš Moldovą*, peticija Nr. 23393/05, 49 punktas, 2007 m. kovo 27 d. sprendimas *Istratii ir kiti prieš Moldovą*, peticijos Nr. 8721/05, 8705/05, 8742/05, 89 punktas.

straipsnio, 4 straipsnio 1–3 dalies, 5 straipsnio ir 6 straipsnio nuostatų. EŽTT nustatė, kad nors asmens, kaltinamo padarius nusikalstamą veiką, teisė būti veiksmingai ginamam advokato nėra absoliuti, bet kuri šios teisės įgyvendinimo išimtis turėtų turėti aiškias ribas ir būti griežtai apribota laiko požiūriu²² ir, atsižvelgiant į proceso visumą, dėl jos kaltinamasis neturėtų netekti teisės į teisingą bylos nagrinėjimą²³. Ši nuostata grindžiama teismo praktika, pagal kurią valstybėms narėms tik išimtinėmis aplinkybėmis leidžiama apriboti teisę turėti advokatą, su sąlyga, kad paisoma būtinų procesinių garantijų. Bet koks apribojimas turi būti pateisinamas imperatyviomis priežastimis, susijusiomis su neatidėliotinu poreikiu užkirsti kelią pavojui vieno arba daugiau žmonių gyvybei arba fizinei neliečiamybei. Be to, bet koks apribojimas turi atitikti proporcingumo principą, pagal kurį kompetentinga institucija visada privalo pasirinkti galimybę, kuri mažiausiai apriboja teisę turėti advokatą ir turi kuo labiau sumažinti apribojimo trukmę. Remiantis EŽTT praktika, jokia leidžianti nukrypti nuostata negali būti grindžiama tik nusikalstamos veikos rūšimi arba sunkumu ir visus sprendimus taikyti nukrypti leidžiančią nuostatą kiekvienu konkrečiu atveju turi įvertinti kompetentinga institucija. Bet koku atveju nukrypti leidžianti nuostata negali turėti neigiamos įtakos proceso teisingumui, o asmens parodymai, duoti advokatui nedalyvaujant, niekada negali būti naudojami kaip įrodymai prieš jį. Galiausiai šia nuostata reikalaujama, kad taikyti nukrypti leidžiančias nuostatas galima tik pagrįstu teisminės institucijos sprendimu; tai reiškia, kad sprendimo negali priimti policija arba kita teisėsaugos institucija, kuri pagal nacionalinę teisę ir EŽTK nelaikoma teismine institucija. Tas pats principas ir sąlygos taikomi ir teisės po suėmimo susisiekti su trečiuoju asmeniu ribojimui.

9 straipsnis. Atsisakymas

26. EŽTT nuomone, EŽTK taikymo tikslais atsisakymas galioja tik, jei jis savanoriškas, nedviprasmiškai išreikštas ir pagrįstas būtiniausiomis garantijomis, atitinkančiomis jo svarbą²⁴. Šia teismo praktika grindžiamas 9 straipsnis, kuriame nustatyta, kad sprendimas atsisakyti teisės (kurio faktas ir aplinkybės turi būti uždokumentuoti) turi būti savanoriškas, nedviprasmiškas ir priimtas žinant visas jo pasekmes, išaiškintas per teisinės konsultacijas arba kitu būdu. Asmuo taip pat turi sugebėti suvokti šias pasekmes.

10 straipsnis. Kiti asmenys nei įtariamasis arba kaltinamasis

27. Šiame straipsnyje numatyta apsauga ir gynimo priemonės, skirtos, pvz., liudytojams, kurie per apklausą arba posėdį tampa įtariamaisiais arba kaltinamaisiais. Tai grindžiama EŽTT praktika, kad teisingo bylos nagrinėjimo garantija, įskaitant teisę turėti advokatą, turi būti taikoma liudytojams, kai jie iš tikrųjų yra įtariamai padarę nusikalstamą veiką, kadangi formalus asmens statusas neturi reikšmės²⁵.

²² 2008 m. lapkričio 27 d. sprendimas *Salduz prieš Turkiją*, peticija Nr. 36391/02, 55 punktas.

²³ Ibidem, 52 punktas.

²⁴ 2008 m. lapkričio 27 d. sprendimas *Salduz prieš Turkiją*, peticija Nr. 36391/02, 59 punktas; 2008 m. gruodžio 11 d. sprendimas *Panovits prieš Kiprą*, peticija Nr. 4268/04, 68 punktas, 2010 m. vasario 23 d. sprendimas *Yoldaş prieš Turkiją*, peticija Nr. 27503/04, 52 punktas.

²⁵ 2010 m. spalio 14 d. sprendimas *Brusco prieš Prancūziją*, peticija Nr. 1466/07, 47 punktas.

11 straipsnis. Teisė turėti advokatą vykstant Europos arešto orderio vykdymo procedūroms

28. Šis straipsnis pagrįstas Sutarties 82 straipsnio 2 dalyje numatytu įpareigojimu priimti direktyvas dėl minimalių taisyklių, kurių „reikia nuosprendžių ir teismo sprendimų tarpusavio pripažinimui bei policijos ir teisminiam bendradarbiavimui tarpvalstybinio pobūdžio baudžiamosiose bylose palengvinti“. EAO sistemos gerinimas yra pagrindinis Komisijos trečiosios ataskaitos dėl Tarybos pagrindų sprendimo dėl EAO įgyvendinimo klausimas²⁶. Šis straipsnis grindžiamas Pagrindų sprendimo 2002/584/TVR²⁷ dėl Europos arešto orderio 11 straipsniu, kuriame nustatyta, kad asmuo, kuris yra areštuojamas vykdant EAO, turi teisę, kad pagal vykdančiosios valstybės narės nacionalinę teisę jam padėtų advokatas. Ši nuostata neturės neigiamos įtakos tarpusavio pripažinimui; šiame etape išduodančiosios valstybės narės advokatas netikrina faktinių bylos aplinkybių, kadangi jis turės tik užtikrinti, kad prašomam asmeniui būtų suteiktos galimybės naudotis savo teisėmis pagal šį pagrindų sprendimą. Todėl išduodančiosios valstybės narės advokato funkcija bus suteikti vykdančiosios valstybės narės advokatui pagalbą ir informaciją.

Tarpusavio pasitikėjimo skatinimas, svarbus tarpusavio pripažinimui, pasiekiamas nustatant, kad pagal EAO sulaikytas asmuo privalo turėti teisę reikalauti apie jo sulaikymą pranešti išduodančiajai valstybei narei, o jo interesus gali ginti išduodančiosios valstybės narės advokatas, padedantis vykdančiosios valstybės narės advokatui, kad jo teisės būtų visapusiškai ginamos vykdančiojoje valstybėje narėje pagal Tarybos pagrindų sprendimą 2002/584/TVR. Tokia pagalba gali padėti asmenims veiksmingai naudotis teisėmis pagal pagrindų sprendimą vykdančiojoje valstybėje narėje, svarbiausia, galimybe pasinaudoti EAO nevykdymo pagrindu pagal 3 ir 4 straipsnius, pvz., išduodančiosios valstybės narės advokato pagalba gali būti svarbi, siekiant pateikti ankstesnio sprendimo įrodymus, kurie leistų taikyti *ne bis in idem* principą pagal 3 straipsnio 2 dalį. EAO vykdymo procedūros neužtruks ilgiau, kadangi šiuo straipsniu nepažeidžiami pagrindų sprendime nustatyti terminai. Priešingai, dalyvaujant išduodančiosios valstybės narės advokatui sutikimas bus duotas greičiau, kadangi prašomas asmuo gaus išsamesnę informaciją dėl procedūros išduodančiojoje valstybėje narėje ir sutikimo pasekmių.

12 straipsnis. Teisinė pagalba

29. Chartijos 47 straipsnio 3 dalyje numatyta, kad:

„Asmenys, neturintys pakankamai lėšų, turi gauti nemokamą teisinę pagalbą, jei tai reikalinga užtikrinti teisę į veiksmingą teisingumą.“

EŽTK 6 straipsnio 3 dalyje nustatyta, kad kiekvienas asmuo, kaltinamas padaręs nusikalstamą veiką turi teisę į nemokamą teisinę pagalbą, „jei neturi pakankamai lėšų gynėjui atsilyginti ir kai tai reikalinga teisingumo interesams [...]“.

²⁶ Komisijos ataskaita Europos Parlamentui ir Tarybai dėl 2002 m. birželio 13 d. Tarybos pagrindų sprendimo dėl Europos arešto orderio ir perdavimo tarp valstybių narių tvarkos įgyvendinimo nuo 2007 m., COM(2011) 175, 2011 4 11.

²⁷ OL L 190, 2002 7 18, p. 1.

Nors šia direktyva nesiekama reglamentuoti teisinės pagalbos klausimo, joje išdėstomos nuostatos, kuriomis reikalaujama, kad valstybės narės ir toliau taikytų savo nacionalinę teisinės pagalbos teikimo tvarką. Ši nacionalinė teisinės pagalbos teikimo tvarka turi atitikti Chartiją ir EŽTK. Be to, valstybės narės negali taikyti mažiau palankių sąlygų teisinei pagalbai gauti, kai teisė turėti advokatą suteikiama pagal šią direktyvą, nei tais atvejais, kai teisė turėti advokatą jau numatyta nacionalinėje teisėje.

13 straipsnis. Gynimo priemonės pažeidus teisę turėti advokatą

30. Šis straipsnis atitinka EŽTT praktiką, kurioje nustatyta, kad tinkamiausia teisių gynimo priemonė, jeigu pažeidžiama EŽTK nustatyta teisė į teisingą bylos nagrinėjimą, yra užtikrinti, kad įtariamajam arba kaltinamajam kiek įmanoma būtų atkurta padėtis, kuri būtų buvusi, jeigu asmens teisės nebūtų pažeistos²⁸. EŽTT nusprendė, kad net tada, kai išimtiniais atvejais draudimas kreiptis į advokatą gali būti pateisintas imperatyviomis priežastimis, toks apribojimas (kokia bebūtų jo priežastis) neturi netinkamai apriboti kaltinamojo teisių pagal EŽTK 6 straipsnį, o šios teisės bus iš esmės nepataisomai pažeistos, jeigu per apklausą policijoje nedalyvaujant advokatui duoti kaltinamieji parodymai bus panaudoti apkaltinamajam nuosprendžiui pagrįsti²⁹. Todėl šiuo straipsniu iš principo draudžiama naudoti įrodymus, gautus tais atvejais, jeigu nebuvo leista kreiptis į advokatą, išskyrus išimtinis atvejus, kai tokių įrodymų naudojimas nepažeis gynybos teisių.

14 straipsnis. Regreso draudimo išlyga

31. Šio straipsnio tikslas – užtikrinti, kad pagal šią direktyvą nustačius bendrus minimalius standartus nebūtų sumažinti tam tikrų valstybių narių standartai ir kad būtų išlaikyti Chartijoje ir EŽTK nustatyti standartai. Kadangi šioje direktyvoje pagal SESV 82 straipsnį nustatytos minimalios taisyklės, valstybės narės gali nustatyti griežtesnius standartus, nei numatyti šioje direktyvoje.

15 straipsnis. Nuostatų perkėlimas į nacionalinę teisę

32. Pagal šį straipsnį reikalaujama, kad valstybės narės direktyvą įgyvendintų iki 20xx m. xx xx d. ir kad iki šios datos perduotų Komisijai nuostatų, kuriomis ji perkeliama į nacionalinę teisę, tekstą.

16 straipsnis. Įsigaliojimas

33. Šiame straipsnyje nustatyta, kad direktyva įsigalios dvidešimtąją dieną po jos paskelbimo *Europos Sąjungos oficialiajame leidinyje*.

6. SUBSIDIARUMO PRINCIPAS

34. Šio pasiūlymo tikslų vienos valstybės narės negali deramai pasiekti, nes visoje Europos Sąjungoje vis dar labai skiriasi tikslus teisės turėti advokatą baudžiamajame procese suteikimo būdas ir momentas. Kadangi pasiūlymu siekiama skatinti

²⁸ 2008 m. lapkričio 27 d. sprendimas *Salduz prieš Turkiją*, peticija Nr. 36391/02, 72 punktas.

²⁹ 2008 m. lapkričio 27 d. sprendimas *Salduz prieš Turkiją*, peticija Nr. 36391/02, 55 punktas.

tarpusavio pasitikėjimą, vienodus bendrus minimalius standartus, kurie būtų taikomi visoje Europos Sąjungoje, bus galima nustatyti tik Europos Sąjungoje lygmens priemone. Pasiūlymu bus suvienodintos valstybių narių procesinės normos, susijusios su įtariamųjų, kaltinamųjų ir asmenų, dėl kurių išduotas EAO, teisės turėti advokatą suteikimo momentu ir būdu, siekiant padidinti tarpusavio pasitikėjimą. Todėl pasiūlymas atitinka subsidarumo principą.

7. PROPORCINGUMO PRINCIPAS

35. Pasiūlymas atitinka proporcingumo principą – šia direktyva neviršijama to, kas būtina nurodytam tikslui pasiekti Europos lygiu.

Pasiūlymas

EUROPOS PARLAMENTO IR TARYBOS DIREKTYVA

dėl teisės turėti advokatą vykstant baudžiamajam procesui ir teisės susisiekti po sulaikymo

EUROPOS PARLAMENTAS IR EUROPOS SĄJUNGOS TARYBA,

atsižvelgdami į Sutartį dėl Europos Sąjungos veikimo, ypač į jos 82 straipsnio 2 dalį,

atsižvelgdami į Europos Komisijos pasiūlymą,

teisės akto projektą perdavus nacionaliniams parlamentams,

atsižvelgdami į Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonę³⁰,

atsižvelgdami į Regionų komiteto nuomonę³¹,

laikydami įprastos teisėkūros procedūros,

kadangi:

- (1) Teisė į teisingą bylos nagrinėjimą įtvirtinta Europos Sąjungos pagrindinių teisių chartijos (toliau – Chartija) 47 straipsnyje, Europos žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos (toliau – EŽTK) 6 straipsnyje ir Tarptautinio pilietinių ir politinių teisių pakto (toliau – TPPTP) 14 straipsnyje. Chartijos 48 straipsnyje užtikrinamos teisės į gynybą.
- (2) Nuosprendžių ir teismo sprendimų tarpusavio pripažinimo principas yra teismo bendradarbiavimo baudžiamosiose bylose Sąjungoje pagrindas.
- (3) Tarpusavio pripažinimas gali būti veiksmingas tik tuo atveju, jeigu yra abipusis pasitikėjimas, kuriam būtinos išsamios procesinių teisių ir garantijų, kylančių iš Chartijos, EŽTK ir TPPTP, apsaugos normos. Bendros minimalios taisyklės turėtų padidinti pasitikėjimą visų valstybių narių baudžiamojo teisingumo sistemomis, o tai savo ruožtu turėtų sudaryti sąlygas veiksmingesniam teisminei bendradarbiavimui esant tarpusavio pasitikėjimui ir pagrindinių teisių kultūros sklaidai Sąjungoje. Be to, jos turėtų padėti pašalinti laisvo piliečių judėjimo kliūtis. Tokios minimalios taisyklės turėtų būti taikomos teisei turėti advokatą ir teisei susisiekti po sulaikymo.

³⁰ OL C ..., ..., p.

³¹ OL C ..., ..., p.

- (4) Nors valstybės narės yra EŽTK ir TPPTP šalys, patirtis rodo, kad tai ne visada savaime suteikia pakankamai pasitikėjimo kitų valstybių narių baudžiamosios teisės sistemomis.
- (5) 2009 m. lapkričio 30 d. Taryba priėmė Veiksmų planą, skirtą įtariamųjų ar kaltinamųjų baudžiamuosiuose procesuose procesinėms teisėms stiprinti (toliau – veiksmų planas)³². 2009 m. gruodžio 11 d. priimtoje Stokholmo programoje³³ Europos Vadovų Taryba palankiai įvertino veiksmų planą ir jį įtraukė į Stokholmo programą (2.4. dalis). Veiksmų plane numatoma taikyti laipsnišką metodą ir raginama priimti priemonės, susijusias su teise į vertimą raštu ir žodžiu³⁴, teise į informaciją apie teises ir informaciją apie kaltinimus³⁵, teise į teisinę konsultaciją ir teisinę pagalbą, teise susisiekti su giminaičiais, darbdaviais ir konsulinėmis įstaigomis, ir specialios pažeidžiamų įtariamųjų ar kaltinamųjų apsaugos priemonės. Veiksmų plane pabrėžiama, kad tvarka, kuria jame nurodytos teisės, yra orientacinė, o tai reiškia, kad atsižvelgiant į prioritetus ji gali būti keičiama. Veiksmų planas turėtų veikti kaip visuma, jo visiška nauda bus juntama tik įgyvendinus visus jo elementus.
- (6) Šia direktyva nustatomos minimalios taisyklės, susijusios su teise turėti advokatą ir teise po sulaikymo susisiekti su trečiuoju asmeniu baudžiamajame procese, neįskaitant administracinio proceso, kuriame skiriamos sankcijos, kaip antai konkurencijos arba mokesčių bylų, ir procese, susijusiame su Europos arešto orderio vykdymo procedūroms. Tokiu būdu šia direktyva skatinama taikyti Chartiją, ypač jos 4, 6, 7, 47 ir 48 straipsnius, remiantis EŽTK 3, 5, 6 ir 8 straipsniais, kaip juos išaiškino Europos Žmogaus Teisių Teismas.
- (7) Teisė turėti advokatą įtvirtinta EŽTK 6 straipsnyje ir TPPTP 14 straipsnio 2 dalyje. Teisė susisiekti su trečiuoju asmeniu yra viena iš svarbių garantijų, užkertančių kelią netinkamam elgesiui, kuris draudžiamas pagal EŽTK 3 straipsnį, o teisė į pranešimą konsulatui apie suėmimą pagrįsta 1963 m. Vienos konvencija dėl konsulinės santykių. Įgyvendinus direktyvą turėtų būti paprasčiau praktiškai taikyti šias teises siekiant užtikrinti teisę į teisingą bylos nagrinėjimą.
- (8) Europos Žmogaus Teisių Teismas nuosekliai laikosi nuomonės, kad įtariamasis arba kaltinamasis turėtų turėti advokatą pradiniuose policijos apklausos etapuose ir, bet kokių atveju, nuo suėmimo pradžios, kad būtų apginta teisė į teisingą bylos nagrinėjimą, ypač teisė atsisakyti duoti parodymus prieš save, ir apsaugota nuo netinkamo elgesio.
- (9) Panaši teisė į advokato dalyvavimą turėtų būti suteikiama kiekvienu atveju, kai pagal nacionalinę teisę įtariamasis arba kaltinamasis turi arba jam leidžiama dalyvauti atliekant procesinį veiksmą arba renkant įrodymus, pvz., kratoje; tokiais atvejais advokato dalyvavimas gali faktiškai sustiprinti teises, nepaveikiant tam tikrų tyrimo veiksmų konfidencialumo apsaugos, kadangi dėl asmens dalyvavimo aptariamais veiksmais tampa nebekonfidencialūs; ši teisė neturėtų pažeisti poreikio užtikrinti

³² OL C 295, 2009 12 4, p. 1.

³³ OL C 115, 2010 5 4.

³⁴ 2010 m. spalio 20 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2010/64/ES dėl teisės į vertimo žodžiu ir raštu paslaugas baudžiamajame procese, OL L 280, 2010 10 26, p. 1.

³⁵ Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2011/XXX/ES dėl teisės į informaciją baudžiamajame procese.

įrodymus, kurie gali būti iš esmės pakeisti, pašalinti arba sunaikinti, jeigu kompetentinga institucija laukia advokato atvykimo.

- (10) Kad teisė turėti advokatą būtų veiksminga, advokatas turi turėti galimybę atlikti įvairius veiksmus, susijusius su teisinėmis konsultacijomis, kaip konstatavo Europos Žmogaus Teisių Teismas. Tai turi apimti aktyvų dalyvavimą visose apklausose arba posėdžiuose, susitikimuose su klientu, skirtų aptarti bylą ir pasirengti gynybai, išteisinamųjų įrodymų paiešką, paramą klientui ir laikymo sąlygų tikrinimą.
- (11) Įtariamojo ar kaltinamojo ir advokato susitikimų trukmė ir dažnumas priklauso nuo kiekvieno proceso aplinkybių, pirmiausiai nuo bylos ir taikytinų procesinių etapų sudėtingumo. Todėl apskritai jie neturėtų būti ribojami, nes tai gali neigiamai paveikti veiksmingą teisės į gynybą įgyvendinimą.
- (12) Įtariamieji arba kaltinamieji, kurių laisvė apribota, turėtų turėti teisę netrukus po sulaikymo susisiekti su jų nurodytu asmeniu, pvz., šeimos nariu arba darbdaviu, kad galėtų juos informuoti apie suėmimą.
- (13) Įtariamieji arba kaltinamieji, kurių laisvė apribota, taip pat turėtų turėti teisę susisiekti su bet kuria atitinkama konsuline arba diplomatine įstaiga. Teisė į konsulinę pagalbą įtvirtinta 1963 m. Vienos konvencijos dėl konsulinių santykių 36 straipsnyje, kuriuo nustatyta valstybių teisė susisiekti su savo piliečiais. Šia direktyva ši teisė suteikiama suimtiems asmenims, jei jie to pageidauja.
- (14) Kadangi įtariamojo arba kaltinamojo ir advokato bendravimo konfidencialumas yra labai svarbus, kad būtų užtikrintas veiksmingas teisių į gynybą įgyvendinimas, valstybės narės turėtų būti įpareigojamos užtikrinti ir saugoti advokato ir jo kliento susitikimų ir visų kitų pagal nacionalinę teisę leidžiamų ryšių palaikymo formų konfidencialumą. Konfidencialumo reikalavimui neturėtų būti taikomos jokios išimtys.
- (15) Riboti teisę turėti advokatą ir teisės susisiekti po sulaikymo leidžiama tik išskirtinėmis aplinkybėmis, laikantis Europos Žmogaus Teisių Teismo praktikos, kai yra imperatyvių priežasčių, susijusių su neatidėliotinu poreikiu užkirsti kelią dideliame pavojui kito žmogaus gyvybei arba fizinei neliečiamybei, ir kai nėra kitų mažiau ribojančių priemonių pasiekti tą patį tikslą, pvz., esant neteisėto susitarimo rizikai, pakeisti įtariamojo arba kaltinamojo pasirinktą advokatą arba nurodyti kitą trečiąjį asmenį, su kuriuo būtų susisiekiama.
- (16) Bet kuriuo iš šių nukrypimų gali būti kuo trumpesniai laikui apribota tik teisė pirmą kartą susisiekti su advokatu ir jis neturėtų pažeisti pačios šios teisės esmės. Kompetentinga teisminė institucija turėtų priimti sprendimą kiekvienu konkrečiu atveju ir įvardyti sprendimo priežastis.
- (17) Nukrypti leidžiančios nuostatos neturėtų pažeisti teisės į teisingą bylos nagrinėjimą ir visų pirma advokatui nedalyvaujant duoti įtariamojo arba kaltinamojo parodymai neturėtų būti naudojami jo apkaltinamajam nuosprendžiui pagrįsti.
- (18) Įtariamajam arba kaltinamajam turėtų būti leidžiama atsisakyti teisės turėti advokatą, jeigu jis visiškai suvokia tokio atsisakymo pasekmes, ypač jei prieš priimdamas tokį sprendimą, jis konsultavosi su advokatu ir sugeba suvokti šias pasekmes ir su sąlyga,

kad teisės atsisakoma savanoriškai ir nedviprasmiškai. Įtariamasis arba kaltinamasis turėtų turėti galimybę bet kuriuo proceso metu atšaukti atsisakymą.

- (19) Bet kuriam asmeniui, kurį kompetentinga institucija apklausia ne kaip įtariamąjį arba kaltinamąjį, o, pvz., kaip liudytoją, turi būti nedelsiant suteikta galimybė kreiptis į advokatą, jeigu, institucijos nuomone, per apklausas jis tapo įtariamuoju, o visi parodymai, duoti prieš jam tampant įtariamuoju arba kaltinamuoju, neturėtų būti naudojami prieš jį patį.
- (20) Siekiant pagerinti teisminį bendradarbiavimą Europos Sąjungoje, šioje direktyvoje numatytos teisės *mutatis mutandis* turėtų būti taikomos Europos arešto orderio vykdymo procedūroms pagal 2002 m. birželio 13 d. Tarybos pagrindų sprendimą 2002/584/TVR dėl Europos arešto orderio ir perdavimo tarp valstybių narių tvarkos³⁶.
- (21) Asmuo, dėl kurio išduotas Europos arešto orderis, turėtų turėti teisę kreiptis į advokatą vykdančiojoje valstybėje narėje, kad galėtų veiksmingai naudotis savo teisėmis pagal Tarybos pagrindų sprendimą 2002/584/TVR.
- (22) Asmeniui taip pat turi būti sudarytos galimybės turėti advokatą išduodančiojoje valstybėje narėje, kuris padėtų vykdančiosios valstybės narės advokatui konkrečiose bylose vykdant perdavimo procedūrą, nepažeidžiant Tarybos pagrindų sprendime 2002/584/TVR nustatytų terminų. Advokatui turi būti sudarytos galimybės padėti vykdančiosios valstybės narės advokatui, kai vykdančiojoje valstybėje įgyvendinamos asmens teisės pagal Tarybos pagrindų sprendimą 2002/584/TVR, ypač kiek tai susiję su atsisakymo pagrindais pagal jo 3 ir 4 straipsnius. Kadangi Europos arešto orderis grindžiamas tarpusavio pripažinimo principu, tai vykdančiojoje valstybėje narėje neturėtų būti siejama su teise peržiūrėti bylą iš esmės, nes teisės į gynybą ir tarpusavio pripažinimas nėra nesuderinami. Teisių į teisingą bylos nagrinėjimą stiprinimas vykdančiojoje ir išduodančiojoje valstybėse narėse labai paskatins tarpusavio pasitikėjimą.
- (23) Kad teisė turėti advokatą išduodančiojoje valstybėje narėje būtų veiksminga, vykdančioji valstybė narė turi nedelsdama pranešti išduodančiajai teisminei institucijai apie asmens sulaikymą ir apie jo prašymą turėti advokatą išduodančiojoje valstybėje narėje.
- (24) Kol nėra ES teisės akto dėl teisinės pagalbos, valstybės narės turėtų ir toliau taikyti nacionalines teisinės pagalbos nuostatas, kurios turi atitikti Chartiją, EŽTK ir Europos Žmogaus Teisių Teismo praktiką. Jeigu naujomis nacionalinėmis priemonėmis, kuriomis įgyvendinama ši direktyva, suteikiama platesnė teisė turėti advokatą nei prieš tai būta pagal nacionalinę teisę, galiojančios teisinės pagalbos taisyklės turėtų būti vienodai taikomos abiem atvejais.
- (25) Pagal ES teisės veiksmingumo principą turėtų būti reikalaujama, kad valstybės narės nustatytų tinkamas, veiksmingas teisių gynimo priemones, jeigu pažeidžiama teisė, suteikta asmenims pagal Sąjungos teisę.
- (26) Europos Žmogaus Teisių Teismas nuosekliai laikosi nuomonės, kad visos neigiamos pasekmės, kylančios pažeidus teisę turėti advokatą, turi būti atitaisytos atkuriant tokią

³⁶ OL L 190, 2002 7 18, p. 1.

padėti, kokioje jis būtų buvęs, jeigu jo teisė nebūtų pažeista. Tam gali tekti pakartotinai nagrinėti bylą arba imtis lygiaverčių priemonių, jeigu galutinis apkaltinamasis nuosprendis priimtas pažeidžiant asmens teisę turėti advokatą.

- (27) Kadangi Europos Žmogaus Teisių Teismas nustatė, kad naudojant kaltinamuosius parodymus, įtariamojo arba kaltinamojo duotus advokatui nedalyvaujant, nepataisomai pažeidžiamos gynybos teisės, valstybės narės turėtų iš principo uždrausti pažeidžiant teisę turėti advokatą duotus parodymus naudoti kaip įrodymus prieš įtariamąjį arba kaltinamąjį, išskyrus atvejus, kai tokių įrodymų naudojimas nepažeis gynybos teisių. Tai neturėtų neigiamo poveikio parodymų naudojimui kitais tikslais, kurie leidžiami pagal nacionalinę teisę, pvz., būtinybei atlikti skubius tyrimo veiksmus arba užkirsti kelią kitiems nusikaltimams arba dideliam pavojui bet kuriam asmeniui.
- (28) Šioje direktyvoje nustatomos minimalios taisyklės. Valstybės narės gali suteikti daugiau teisių, nei nustatyta šioje direktyvoje, siekdamos užtikrinti aukštesnio lygio apsaugą tais atvejais, kurie nėra konkrečiai numatyti šioje direktyvoje. Apsaugos lygis niekada neturėtų būti žemesnis nei numatyta pagal Chartiją ir EŽTK nustatytus standartus, išaiškintus Europos Žmogaus Teisių Teismo praktikoje.
- (29) Šia direktyva puoselėjamos pagrindinės teisės ir Europos Sąjungos pagrindinių teisių chartijoje pripažįstami principai, įskaitant draudimą kankinti ir kitaip žiauriai, nežmoniškai ar žeminančiai elgtis, teisę į laisvę, saugumą, teisę į privataus ir šeimos gyvenimo gerbimą, teisę į asmens fizinę neliečiamybę, vaiko teises, neįgaliųjų integraciją, teisę į veiksmingą teisinę gynybą ir teisingą bylos nagrinėjimą, nekaltumo prezumpciją ir teisę į gynybą. Ši direktyva turi būti įgyvendinta atsižvelgiant į šias teises ir principus.
- (30) Šia direktyva puoselėjamos vaiko teisės ir atsižvelgiama į Europos Tarybos gaires dėl vaiko interesus atitinkančio teisingumo, ypač į nuostatas dėl informacijos ir konsultacijų. Šia direktyva užtikrinama, kad vaikai negalėtų atsisakyti savo teisių pagal šią direktyvą, jeigu jie negali suvokti tokio atsisakymo pasekmių. Įtariamo arba kaltinamo vaiko atstovams pagal įstatymą visada kuo greičiau turėtų būti pranešama apie suėmimo priežastis, išskyrus atvejus, kai tai prieštarauja vaiko interesams.
- (31) Valstybės narės turėtų užtikrinti, kad šios direktyvos nuostatos, kai jos atitinka EŽTK garantuojamas teises, būtų įgyvendinamos derinant jas su EŽTK nuostatomis, išsamiai išaiškintomis Europos Žmogaus Teisių Teismo praktikoje.
- (32) Kadangi tikslo nustatyti bendrus minimalius standartus valstybės narės po vieną negali pasiekti nei nacionaliniu, nei regioniniu ar vietos lygmeniu ir jį galima pasiekti tik Europos Sąjungos lygmeniu, Europos Parlamentas ir Taryba gali imtis priemonių pagal subsidiarumo principą, kaip nurodyta Europos Sąjungos sutarties 5 straipsnyje. Pagal tame straipsnyje nustatytą proporcingumo principą šia direktyva neviršijama to, kas būtina nurodytiems tikslams pasiekti.
- (33) [Pagal prie Europos Sąjungos sutarties ir Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo pridėto Protokolo dėl Jungtinės Karalystės ir Airijos pozicijos dėl laisvės, saugumo ir teisingumo erdvės 1, 2, 3 ir 4 straipsnius Jungtinė Karalystė ir Airija pranešė apie savo norą dalyvauti priimant ir taikant šią direktyvą] ARBA [nepažeidžiant prie Europos Sąjungos sutarties ir Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo pridėto Protokolo dėl Jungtinės Karalystės ir Airijos pozicijos dėl laisvės, saugumo ir teisingumo erdvės

4 straipsnio, Jungtinė Karalystė ir Airija nedalyvaus priimant šią direktyvą ir ji nebus joms privaloma ar taikoma]³⁷.

- (34) Pagal prie Europos Sąjungos sutarties ir Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo pridėto Protokolo dėl Danijos pozicijos 1 ir 2 straipsnius Danija nedalyvaus priimant šią direktyvą, todėl ji jai neprivaloma ir netaikoma,

PRIĖMĖ ŠIĄ DIREKTYVĄ:

1 straipsnis

Tikslas

Šia direktyva nustatomos taisyklės, reglamentuojančios įtariamųjų ir kaltinamųjų baudžiamajame procese ir asmenų, dėl kurių vyksta procesas pagal Tarybos pagrindų sprendimą 2002/584/TVR, teisę turėti advokatą ir susisiekti po sulaikymo su trečiuoju asmeniu.

2 straipsnis

Taikymo sritis

1. Ši direktyva taikoma nuo momento, kai valstybės narės kompetentingos institucijos oficialiu pranešimu arba kitaip praneša asmeniui, kad jis įtariamasis arba kaltinamas padaręs nusikalstamą veiką, iki proceso pabaigos, t. y. iki bus galutinai išspręstas klausimas, ar įtariamasis arba kaltinamasis padarė nusikalstamą veiką, įskaitant, tinkamais atvejais, baudmės skyrimą ir sprendimą dėl apeliacinio skundo.
2. Direktyva taikoma asmenims, dėl kurių vyksta procesas pagal Tarybos pagrindų sprendimą 2002/584/TVR, nuo jų sulaikymo vykdančiojoje valstybėje momento.

3 straipsnis

Teisė turėti advokatą vykstant baudžiamajam procesui

1. Valstybės narės užtikrina, kad įtariamiesiems ir kaltinamiesiems būtų kuo greičiau ir bet koku atveju suteikiama teisė turėti advokatą:
 - a) prieš pradedant bet kokią apklausą policijoje arba kitoje teisėsaugos institucijoje;
 - b) atliekant bet kokius procesinius arba įrodymų rinkimo veiksmus, kuriuose asmuo privalo arba turi teisę dalyvauti pagal nacionalinę teisę, nebent tai darytų neigiamą poveikį įrodymų rinkimui;
 - c) nuo laisvės apribojimo pradžios.
2. Teisė turėti advokatą suteikiama tokiu laiku ir tokiu būdu, kad įtariamasis arba kaltinamasis galėtų veiksmingai pasinaudoti savo teisėmis į gynybą.

³⁷ Galutinis šios direktyvos konstatuojamosios dalies tekstas priklausys nuo to, kokios pozicijos Jungtinė Karalystė ir Airija laikysis pagal protokolo (Nr. 21) nuostatas.

4 straipsnis
Teisės turėti advokatą turinys

1. Įtariamasis arba kaltinamasis turi teisę susitikti su jam atstovaujančiu advokatu.
2. Advokatas turi teisę dalyvauti visose apklausose ir posėdžiuose. Jis turi teisę užduoti klausimus, prašyti paaiškinimų ir daryti pareiškimus, kurie dokumentuojami laikantis nacionalinės teisės.
3. Advokatas turi teisę dalyvauti atliekant bet kokius tyrimo arba įrodymų rinkimo veiksmus, kuriuose įtariamasis arba kaltinamasis privalo arba turi teisę dalyvauti pagal nacionalinę teisę, nebent tai darytų neigiamą poveikį įrodymų rinkimui.
4. Advokatas turi teisę tikrinti sąlygas, kuriomis laikomas suimtas įtariamasis arba kaltinamasis, ir todėl gali patekti į vietą, kurioje laikomas suimtas asmuo.
5. Įtariamąjo arba kaltinamąjo ir jo advokato susitikimų trukmė ir dažnumas neribojami taip, kad pakenktų asmens teisių į gynybą užtikrinimui.

5 straipsnis
Teisė susisiekti po sulaikymo

1. Valstybės narės užtikrina 2 straipsnyje nurodytam asmeniui, kurio laisvė apribota, teisę kuo greičiau susisiekti su mažiausiai vienu jo nurodytu asmeniu.
2. Jeigu asmuo yra vaikas, valstybės narės užtikrina, kad vaiko atstovui pagal įstatymą arba, priklausomai nuo vaiko interesų, kitam suaugusiam asmeniui kuo greičiau būtų pranešta apie laisvės apribojimą ir jo priežastis, išskyrus atvejus, kai tai prieštarauja vaiko interesams; tokiais atvejais pranešama kitam tinkamam suaugusiam asmeniui.

6 straipsnis
Teisė susisiekti su konsulinėmis arba diplomatinėmis įstaigomis

Valstybė narė užtikrina 2 straipsnyje nurodytiems asmenims, kurių laisvė apribota ir kurie nėra tos valstybės narės piliečiai, teisę, kad apie jų suėmimą kuo greičiau būtų pranešta jų pilietybės valstybės konsulinėms arba diplomatinėms įstaigoms ir susisiekti su jomis.

7 straipsnis
Konfidencialumas

Valstybės narės užtikrina įtariamąjo arba kaltinamąjo ir jo advokato susitikimų konfidencialumą. Jos taip pat užtikrina korespondencijos, pokalbių telefonu ir kitų įtariamąjo arba kaltinamąjo ir jo advokato ryšio formų, leidžiamų pagal nacionalinę teisę, konfidencialumą.

8 straipsnis
Leidžiančios nukrypti nuostatos

Valstybės narės nenukrypsta nuo jokių šios direktyvos nuostatų, išskyrus, išimtiniais atvejais, nuo 3 straipsnio, 4 straipsnio 1–3 dalių, 5 ir 6 straipsnių. Visos šios leidžiančios nukrypti nuostatos:

- a) yra pateisinamos imperatyviomis priežastimis, susijusiomis su neatidėliotinu poreikiu užkirsti kelią dideliam pavojui žmogaus gyvybei arba fizinei neliečiamybei;
- b) nėra pagrįstos vien įtariamą nusikalstamą veiką rūšimi arba sunkumu;
- c) neviršijama to, kas būtina;
- d) yra kiek įmanoma ribotos trukmės ir bet negalioja teismo proceso etapu;
- e) nedaro neigiamo poveikio proceso teisingumui.

Nukrypti leidžiančias nuostatas leidžiama taikyti tik tinkamai pagrįstu teisminės institucijos sprendimu, priimamu kiekvienu konkrečiu atveju.

9 straipsnis
Atsisakymas

1. Nepažeidžiant nacionalinės teisės, kuria nustatytas privalomas advokato dalyvavimas arba pagalba, atsisakyti teisės turėti advokatą, nurodytos šioje direktyvoje, įmanoma įvykdžius šias sąlygas:
 - a) įtariamasis arba kaltinamasis gavo išankstinę teisinę konsultaciją dėl tokio atsisakymo pasekmių arba kitaip visiškai susipažino su šiomis pasekmėmis;
 - b) jis sugeba suvokti šias pasekmes ir
 - c) teisės atsisakoma savanoriškai ir nedviprasmiškai.
2. Teisės atsisakymas ir aplinkybės, kuriomis šis sprendimas buvo priimtas, dokumentuojami laikantis susijusios valstybės narės teisės.
3. Valstybės narės užtikrina, kad vėliau bet kuriame proceso etape teisės atsisakymą būtų galima atšaukti.

10 straipsnis
Kiti asmenys nei įtariamasis arba kaltinamasis

1. Valstybės narės užtikrina, kad bet kuriam kitam asmeniui nei įtariamasis arba kaltinamasis, kuris yra apklausiamas policijos arba kitos teisėsaugos institucijos vykstant baudžiamajam procesui, būtų suteikta teisė turėti advokatą, jeigu per apklausą, tardymą arba posėdį šis asmuo tampa įtariamuoju arba kaltinamuoju padarius nusikalstamą veiką.

2. Valstybės narės užtikrina, kad bet kokie tokio asmens parodymai, duoti prieš tai, kai jam pranešta, kad jis yra įtariamasis arba kaltinamasis, negali būti naudojami prieš jį patį.

11 straipsnis

Teisė turėti advokatą vykstant Europos arešto orderio vykdymo procedūroms

1. Valstybės narės bet kuriam asmeniui, dėl kurio vyksta procesas pagal Tarybos pagrindų sprendimą 2002/584/TVR, užtikrina teisę turėti advokatą iš karto po suėmimo pagal Europos arešto orderį vykdančiojoje valstybėje narėje.
2. Kiek tai susiję su teisės turėti advokatą turiniu, šis asmuo vykdančiojoje valstybėje narėje turi tokias teises:
 - teisė turėti advokatą suteikiama tokiu laiku ir tokiu būdu, kad jis galėtų veiksmingai pasinaudoti savo teisėmis;
 - teisė susitikti su jam atstovaujančiu advokatu;
 - teisė jo advokatui dalyvauti visose apklausose ir pasėdžiuose, įskaitant teisę užduoti klausimus, prašyti paaiškinimų ir daryti pareiškimus, kurie yra dokumentuojami laikantis nacionalinės teisės;
 - teisė jo advokatui patekti į vietą, kurioje laikomas suimtas asmuo, kad jis galėtų patikrinti jo laikymo sąlygas.

Šio asmens ir jo advokato susitikimų trukmė ir dažnumas neribojami taip, kad pakenktų asmens teisių pagal Tarybos pagrindų sprendimą 2002/584/TVR įgyvendinimui.
3. Valstybės narės užtikrina, kad bet kuris asmuo, dėl kurio vyksta procesas pagal Tarybos pagrindų sprendimą 2002/584/TVR, jam paprašius, iš karto po suėmimo pagal Europos arešto orderį taip pat turėtų teisę išduodančiojoje valstybėje narėje turėti advokatą, kuris pagal 4 dalį padėtų vykdančiosios valstybės narės advokatui. Šiam asmeniui pranešama apie šią teisę.
4. Šio asmens advokatas išduodančiojoje valstybėje narėje turi teisę atlikti tokius veiksmus, kurie būtini vykdančiosios valstybės narės advokatui padėti, kad asmuo galėtų veiksmingai naudotis savo teisėmis vykdančiojoje valstybėje narėje pagal Tarybos pagrindų sprendimą, ypač pagal jo 3 ir 4 straipsnius.
5. Sulaikius asmenį pagal Europos arešto orderį, vykdančioji teisminė institucija greitai praneša išduodančiajai teisminei institucijai apie sulaikymą ir asmens prašymą turėti advokatą ir išduodančiojoje valstybėje narėje.

12 straipsnis
Teisinė pagalba

1. Direktyva nepažeidžiamos nacionalinės teisės pagalbos nuostatos, kurios taikomos pagal Europos Sąjungos pagrindinių teisių chartiją ir Europos žmogaus teisių konvenciją.
2. Valstybės narės netaiko mažiau palankių teisinės pagalbos nuostatų nei jau galiojančios, kiek tai susiję su teise turėti advokatą pagal šią direktyvą.

13 straipsnis
Teisių gynimo priemonės

1. Valstybės narės užtikrina, kad 2 straipsnyje nurodytas asmuo galėtų veiksmingai naudotis teisių gynimo priemonėmis, jeigu pažeista jo teisė turėti advokatą.
2. Teisių gynimo priemonės leidžia įtariamajam arba kaltinamajam atkurti tokią padėtį, kurioje jis būtų buvęs, jeigu jo teisė nebūtų pažeista.
3. Valstybės narės užtikrina, kad pažeidžiant teisę turėti advokatą arba atvejais, kai šiai teisei leista pritaikyti leidžiančią nukrypti nuostatą pagal 8 straipsnį, įtariamąjo arba kaltinamąjo duoti parodymai arba surinkti įrodymai negali būti naudojami jokiam proceso etape kaip įrodymai prieš jį patį, išskyrus atvejus, kai tokių įrodymų naudojimas nepažeistų teisės į gynybą.

14 straipsnis
Regreso draudimo išlyga

Jokia šios direktyvos nuostata negali būti aiškinama kaip ribojanti teises ir procesines garantijas, kurios įtvirtintos Europos Sąjungos pagrindinių teisių chartijoje, Europos žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijoje, kitose susijusiose tarptautinės teisės nuostatose arba valstybių narių įstatymuose ir kuriomis numatoma aukštesnio lygio apsauga, arba kaip nukrypstanti nuo jų.

15 straipsnis
Perkėlimas į nacionalinę teisę

1. Valstybės narės priima įstatymus ir kitus teisės aktus, būtinus, kad būtų laikomasi šios direktyvos ne vėliau kaip iki [24 mėnesiai po šios Direktyvos paskelbimo *Oficialiajame leidinyje*].
2. Jos pateikia Komisijai tų teisės aktų nuostatų tekstą bei tų nuostatų ir šios direktyvos atitikties lentelę.
3. Valstybės narės, priimdamos šias nuostatas, daro jose nuorodą į šią direktyvą arba tokia nuoroda daroma šias nuostatas oficialiai skelbiant. Nuorodos darymo tvarką nustato valstybės narės.

16 straipsnis
Įsigaliojimas

Ši direktyva įsigalioja dvidešimtą dieną po jos paskelbimo *Europos Sąjungos oficialiajame leidinyje*.

17 straipsnis
Adresatai

Ši direktyva pagal Sutartis skirta valstybėms narėms.

Priimta Briuselyje

Europos Parlamento vardu
Pirmininkas

Tarybos vardu
Pirmininkas